

HEART

HEART: Isceljenje i Obrazovanje kroz Umetnost

PRILAGOĐAVANJE AKTIVNOSTI HEART-A

Morate da razmislite kako da prilagodite aktivnosti HEART-a kako bi sva deca imala što veću korist od njih. Važno je da dobro poznajete dete sa kojim radite HEART aktivnosti i znate kako da po potrebi prilagodite aktivnosti. Dajte dovoljno vremena deci.

PREDLOZI ZA PRILAGOĐAVANJE AKTIVNOSTI HEART-A ZA DECU, PREMA NJIHOVIM POTREBAMA

U sledećoj sekciji nudimo vam neke smernice za prilagođavanje aktivnosti zasnovanih na različitim vrstama poteškoća sa kojima se neka deca suočavaju.

1. Fizički ili motorni izazovi
2. Poteškoće sa vidom
3. Poteškoće sa sluhom
4. Poteškoće u učenju ili razumevanju
5. Poteškoće u održavanju koncentracije i ponašanju tokom trajanja aktivnosti
6. Hiper ili hiposenzibilna deca
7. Poteškoće u komunikaciji

NAPOMENA:

Imajte na umu da neka deca mogu biti suočena sa poteškoćama u različitim oblastima i shodno tome, mogu imati koristi od prilagođavanja navedenih aktivnosti u više nego jednoj od sledećih pobrojanih kategorija

I. PREDLOZI ZA PRILAGOĐAVANJE AKTIVNOSTI HEART-A DECI KOJA IMAJU FIZIČKE ILI MOTORNE SMETNJE

Postoji mnogo različitih vrsta fizičkih smetnji koje mogu uticati na sposobnost deteta da učestvuje potpuno u aktivnostima HEART-a. Neka deca mogu imati teškoće sa grubim motoričkim veštinama (poput pomeranja ruku, nogu ili tela), dok će druga imati teškoće sa finim motoričkim veštinama (poput preciznog pomeranja ruku i prstiju). Razmotrite individualne teškoće koje dete ima sa fizičkim pokretima i pokušajte da se sredsredite na ono što ono može, a ne na ono što ne može.

- otežano hodanje;
- poteškoće sa kretanjem između grupa dece, stolova itd.
- otežano stajanje tokom dužeg vremenskog perioda;
- poteškoće u hvatanju malih predmeta, kao što su olovke, bojice ili makaze;

SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE AKTIVNOSTI ZA DECU SA FIZIČKIM ILI MOTORIČKIM SMETNJAMA

Postoji mnogo različitih vrsta fizičkih smetnji koje mogu uticati na sposobnost deteta da učestvuje potpuno u aktivnostima HEART-a. Neka deca mogu imati teškoće sa grubim motoričkim veštinama (poput pomeranja ruku, nogu ili tela), dok će druga imati teškoće sa finim motoričkim veštinama (poput preciznog pomeranja ruku i prstiju). Razmotrite individualne teškoće koje dete ima sa fizičkim pokretima i pokušajte da se sredsredite na ono što ono može, a ne na ono što ne može.

- otežano hodanje;
- poteškoće sa kretanjem između grupa dece, stolova itd.
- otežano stajanje tokom dužeg vremenskog perioda;
- poteškoće u hvatanju malih predmeta, kao što su olovke, bojice ili makaze;

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA AKTIVNOSTI HEART-A ZA DECU SA FIZIČKIM ILI MOTORIČKIM SMETNJAMA MOŽETE RAZMOTRITI SLEDEĆE SAVETE:

- Budite fleksibilni oko toga gde i kako vaše dete bira da sedi i radi - pre nego što počnete aktivnost HEART-a, pobrinite se da se dete oseća ugodno;
- Tokom aktivnosti koje uključuju pokrete tela, ponudite deci različite načine učešća.
- Osigurajte da sva deca imaju lak pristup materijalu - stavite ga blizu njih
- Ako bilo koja od aktivnosti zahteva rezanje materijala, obavezno
- prethodno isecite dostupne materijale;
- Ako dete ima poteškoće da mirno drži svoj list, stavite ga na sto ili na štafelaj, kako se ne bi lako pomerio;
- Podržite dete da koristi drugi deo tela za stvaranje umetnosti
- (npr. držanje flomastera laktom ili nožnim prstima);
- Dozvolite detetu da se po potrebi odmara;
- Ohrabrite svu decu da vas slobodno pitaju za dodatnu podršku ako im je potrebna tokom aktivnosti.

NAPOMENA:

Izaberite samo preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; neće sve preporuke biti prikladne u svim situacijama.

2. SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE AKTIVNOSTI ZA DECU SA POTEŠKOĆAMA SA VIDOM

Deca sa oštećenjima vida se najčešće suočavaju sa sledećim izazovima:

- slepilo;
- slabovidost
- nemogućnost razlikovanja boja
- kratkovidost
- dalekovidost

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA AKTIVNOSTI HEART-A ZA DECU SA POTEŠKOĆAMA SA VIDOM MOŽETE RAZMOTRITI NEKE OD SLEDEĆIH SAVETA:

- ✓ Uverite se da dete ima pristup materijalima, kao što su glina, šmirgl papir, trakice, toalet papir, itd.
- ✓ Proverite da li je soba u kojoj radite dobro osvetljena, kao i to da li je dete u mogućnosti da sedi gde je svetlost najjača.
- ✓ Uverite se da su materijali koji se koriste za umetnost lako dostupni detetu, i upoznajte ga/ju sa svakim pojedinačnim materijalom kako bi ga dete prepoznalo i znalo gde je smešten u prostoriji, tako da ga može prepoznati samo dodirom i pronalaženjem njegove lokacije;
- ✓ Na samom početku aktivnosti, pomozite detetu tako što ćete usmeriti ruku/ruke deteta prema papiru/radnoj površini gde se obavlja aktivnost.
- ✓ Ako pišete uputstva, uverite se da su pisana jasno i u većem formatu, kao i da su reči pročitane jasno i glasno.

NAPOMENA:

Izaberite samo preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; neće sve preporuke biti prikladne u svim situacijama.

3. SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE AKTIVNOSTI HEART-A ZA DECU SA POTEŠKOĆAMA SA SLUHOM

Deca sa oštećenjima sluha se najčešće sreću sa sledećim izazovima:

- Gluvoća
- Oštećenje sluha na jednom uvetu (levom ili desnom)
- Oštećenje sluha na oba uva
- Nemogućnost govora ili poteškoće sa govorom

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA AKTIVNOSTI HEART-A ZA DECU SA POTEŠKOĆAMA SA SLUHOM MOŽETE RAZMOTRITI NEKE OD SLEDEĆIH SAVETA:

- ✓ Govorite glasno i razgovetno sa decom;
- ✓ Uverite se da vaše dete vidi vaše lice dok razgovarate (za lakše čitanje sa usana)
- ✓ Eliminirate nepotrebnu buku iz okoline;
- ✓ Koristite znakove ili gestikulaciju dok govorite kako biste jasnije preneli ono što želite da kažete;
- ✓ Koristite facijalnu ekspresiju da biste pojasnili misao koju pokušavate da prenesete;
- ✓ Pokažite deci svaku aktivnost dok je opisujete, tako da su deca svesna koraka koje treba da preduzmu;
- ✓ Ohrabrite dete da predstavi svoj rad pomoću ključnih reči ili kroz pisanje koje se može čitati naglas;
- ✓ Redovno proveravajte sa detetom da li razume šta se govori;
- ✓ Ponovite ono što je dete reklo da biste bili sigurni da ste jasno razumeli;

NAPOMENA:

Izaberite samo preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; neće sve preporuke biti prikladne u svim situacijama.

4. SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE AKTIVNOSTI HEART-A ZA DECU SA POTEŠKOĆAMA U UČENJU I RAZUMEVANJU

Neke poteškoće sa kojima se suočavaju deca koja imaju poteškoća u učenju i razumevanju su:

- poteškoće u razumevanju uputstava;
- zahtevaju više vremena za obradu informacija;
- lako zaboravljaju informacije.

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA AKTIVNOSTI HEART-A ZA DECU SA POTEŠKOĆAMA U UČENJU I RAZUMEVANJU, MOŽETE RAZMOTRITI NEKOLIKO SLEDEĆIH SAVETA:

- ✓ Govorite polako i razgovetno dok dajete uputstva;
- ✓ Predstavite informacije vizuelno i usmeno;
- ✓ Podelite uputstva u male korake;
- ✓ Dajte detetu dodatno vreme da završi aktivnosti;
- ✓ Pitajte dete da ponovi uputstva nakon što ste ih dali;
- ✓ Slušajte pažljivo
- ✓ Kada govorite, koristite vizuelne znakove, poput slika ili gestikulacije;
- ✓ Stalno opisujte šta vi ili dete radite tokom neke aktivnosti;
- ✓ Neka dete razgovara i deli sa vama ono šta radi; postavljajte konkretna pitanja;
- ✓ Podstaknite dete da stekne opipljiva, praktična iskustva: kroz dodirivanje, držanje i istraživanje;
- ✓ Prvo pitajte da li detetu treba pomoć; ne pretpostavljajte da je detetu potrebna pomoć ili da je dete želi
- ✓ Ohrabrite dete da vas obavesti posebnim prethodno dogovorenim signalom ako ne razume šta kažete ili tražite da se učini;
- ✓ Ako dete ne razume šta govorite, pokušajte da to preformulišete, radije nego da ponavljate više puta isto; Ako dete ne razume šta govorite, pokušajte da to preformulišete, radije nego da ponavljate više puta isto;

NAPOMENA:

Izaberite samo preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; neće sve preporuke biti prikladne u svim situacijama.

5. SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE AKTIVNOSTI HEART-A ZA DECU KOJA IMAJU POTEŠKOĆA SA ODRŽAVANJEM KONCENTRACIJE I PONAŠANJEM TOKOM AKTIVNOSTI

Neki od izazova sa kojima se deca sa poteškoćama sa koncentracijom i ponašanjem tokom trajanja aktivnosti mogu suočiti su:

- Lako im se odvrti pažnja
- Poteškoće sa završavanjem zadatka
- Poteškoće u koncentraciji
- Ometaju drugu decu

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA AKTIVNOSTI HEART-A ZA DECU SA POTEŠKOĆAMA SA KONCENTRACIJOM I PONAŠANJEM TOKOM TRAJANJA AKTIVNOSTI MOŽETE RAZMOTRITI NEKE OD SLEDEĆIH SAVETA:

- ✓ Neka dete sedne dalje od stvari koje ga mogu ometati (npr. buka);
- ✓ Uvek izgovarajte njegovo/njeno ime kada razgovarate sa detetom;
- ✓ Planirajte aktivnosti zasnovane na onome šta dete interesuje;
- ✓ Podeliti složene aktivnosti na manje i kraće delove;
- ✓ Planirajte kraće aktivnosti koje ne zahtevaju duge periode koncentracije
- ✓ Ako dete ima poteškoću da sedi mirno, uključite one aktivnosti u kojima se dete može fizički kretati;
- ✓ Podstaknite i nagradite pozitivno ponašanje;
- ✓ Stanite ili sedite pored deteta kako biste mu mogli lako pomoći, ukoliko je potrebno;
- ✓ Dozvolite detetu da napravi pauzu kada mu je potrebna;
- ✓ Koristite aktivnosti za podizanje energije (enerdžajzeri) kada primetite da je nivo energije/pažnje nizak;
- ✓ Dajte detetu listu ili plan aktivnosti, sa svakim od koraka aktivnosti;
- ✓ Prvo se uverite da dete stvarno obraća pažnju na ono što želite da kažete, pa tek nakon toga počnite;

NAPOMENA:

Izaberite samo preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; neće sve preporuke biti prikladne u svim situacijama.

- ✓ Utvrdite šta dete koje se ponaša na neprihvatljiv način pokušava da dobije ili izbegne, pa ohrabrite zamensko ponašanje koje je prihvatljivo, a kojim dete postiže isti cilj,
- ✓ Uspostavite i primenite pravila ponašanja “na času”
- ✓ Dajte svakom detetu priliku da govori;
- ✓ Dajte detetu odgovarajuću priliku da napravi izbor;
- ✓ Pokušajte da ne obraćate pažnju na neprihvatljivo ponašanje deteta, ako je to moguće (ali to ne znači da treba da ignorišete dete u potpunosti, već samo da ne reagujete na njegovo/njeno neprihvatljivo ponašanje u tom trenutku).

6. SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE AKTIVNOSTI HEART-A ZA DECU KOJA SU HIPER ILI HIPOSENZIBILNA

Neki od izazova sa kojima se susreću deca koja imaju poteškoće sa hiper ili hipo-stimulacijom su sledeći:

- Veoma su frustrirani i uznemireni kada je prevelika buka ili gužva (što se često događa u učionicama);
- Jako su frustrirani i uznemireni ako ih fizički dodirnete;
- Jako su frustrirani i uznemireni kada se njihov raspored neočekivano izmeni.

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA AKTIVNOSTI HEART-A ZA DECU KOJA SU HIPER ILI HIPOSENZIBILNA, MOŽETE RAZMOTRITI NEKOLIKO SLEDEĆIH SAVETA:

- ✓ Izbegavajte nagle promene aktivnosti; posvetite vreme za prilagođavanje;
- ✓ Objasnite kompletan dnevni raspored na samom početku rada i jasno naznačite da li i kada će se nešto promeniti;
- ✓ Dajte detetu manje izbora prilikom odabira materijala za rad (u smislu različitih boja i vrsta);
- ✓ Pažljivo slušajte dete (budite dobar slušalac) i obratite pažnju na to kako dete reaguje tokom sesija;
- ✓ Stalno opisujte šta vi ili dete radite tokom neke aktivnosti;
- ✓ Povećajte ili smanjite osvetljenje sobe kako biste izbegli odsjaj;
- ✓ Izbegavajte da stojite okrenuti leđima prozoru jer to može stvoriti senu;
- ✓ Uspostavite jasnu strukturu i rutine koje dete može da prati;
- ✓ Koristite alate poput tajmera, svetla ili alarma da biste signalizirali početak ili kraj aktivnosti;
- ✓ Ne menjajte naglo aktivnosti i unapred upozorite dete o promenama (da li će se nešto promeniti i kada).
- ✓ Dopustite detetu da bude u blizini svog omiljenog predmeta radi osećaja dodatne sigurnosti;
- ✓ Dozvolite detetu da radi u tihom uglu ili da napusti prostoriju ako postane previše bučno;
- ✓ Dozvolite detetu da ima emocionalno bezbedan prostor i način da izrazi bes ili strah;
- ✓ Poštujte detetova osećanja i pratite njegov/njen ritam – dopustite detetu da radi sa materijalima i da se uključi u aktivnosti u onoj meri u kojoj se deca osećaju komforno;
- ✓ Naučite dete prikladnom ponašanju.

NAPOMENA:

Izaberite samo preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; neće sve preporuke biti prikladne u svim situacijama.

7. SAVETI ZA PRILAGOĐAVANJE AKTIVNOSTI HEART-A ZA DECU KOJA IMAJU POTEŠKOĆE U KOMUNIKACIJI

Neki od izazova sa kojima se deca sa poteškoćama u komunikaciji mogu suočiti su:

- Mucanje
- Šuškanje ili poteškoće u izgovoru reči
- Fizička nemogućnost govora
- Poteškoće u pamćenju reči

Mnogo je različitih oblika poteškoća s kojima se deca susreću u komunikaciji. Neka deca imaju fizičke poteškoće sa svojim glasom, te ne mogu glasno ili bilo kako govoriti. Druga deca mogu govoriti, ali imaju teškoće u izgovaranju određenih reči ili glasova na odgovarajući način. Ipak, neka deca mogu izgovoriti reči tačno, ali im prepreku predstavlja nemogućnost tečnog govora, mucanje, šuškanje, zastajanje ili pronalaženje prave reči kojom bi izrazili svoje mišljenje.

PRILIKOM PRILAGOĐAVANJA AKTIVNOSTI HEART-A ZA DECU KOJA IMAJU POTEŠKOĆE U KOMUNIKACIJI, MOŽETE RAZMOTRITI NEKOLIKO SLEDEĆIH SAVETA:

- ✓ Osigurajte da se dete nalazi blizu vas
- ✓ Saznajte više o tome na koji način dete ima afinitet da komunicira (kroz gestikulaciju, slikovne kartice, itd.) i to primenite u razgovorima sa detetom.
- ✓ Ako dete koristi slikovnu ploču za komunikaciju, postarajte se da ona sadrži odgovarajuće sličice za razgovor o umetnosti i umetničkom priboru
- ✓ Ne požurujte dete i ne stvarajte mu pritisak da govori
- ✓ Ne prekidajte dete kada govori samo zato što vi možda pretpostavljate šta pokušava da kaže
- ✓ Ne dozvolite drugoj deci da ga/je zadirkuje
- ✓ Omogućite detetu da odgovore daje u pisanom obliku.
- ✓ Pružite mogućnost detetu da daje kratke odgovore postavljajući mu da/ne pitanja.
- ✓ Sprovodite aktivnosti koje zahtevaju od deteta manje potrebe da razgovara
- ✓ Sprovodite aktivnosti kroz pesme, muziku, zvuk i imitaciju telesnih pokreta
- ✓ Sprovodite aktivnosti koje zahtevaju više vizuelnog angažovanja.

NAPOMENA:

Izaberite samo preporuke koje odgovaraju potrebama vaše dece; neće sve preporuke biti prikladne u svim situacijama.